

RECEPȚIONAT

Agenția Națională pentru Cercetare
și Dezvoltare _____

_____ 2024

AVIZAT

Secția AȘM _____

_____ 2024

RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL 2024

privind implementarea proiectului din cadrul concursului
pentru tineri cercetători

Proiectul Aplicarea cunoștințelor speciale la înfăptuirea justiției
(titlul proiectului)

Cifra proiectului 23.70105.0807.11T

Prioritatea strategică Provocări societale

Rectorul/Directorul organizației

Conducătorul proiectului

OSTAVCIUC Dina

PILAT Sofia

[Handwritten signature]

Chișinău 2024

CUPRINS

1. Scopul și obiectivele planificate și realizate în 2024
2. Etapele îndeplinite conform contractelor de cofinanțare în 2024
3. Rezultate planificate și obținute în 2024
4. Diseminarea rezultatelor obținute în proiect 2024
5. Dificultăți în realizarea proiectului în 2024
6. Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect 2024 în limba română, Anexa 1
7. Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect 2024 în limba engleză, Anexa 1
8. Lista publicațiilor științifice 2024, Anexa 2
9. Executarea devizului de cheltuieli 2024, Anexa 3
10. Componenta echipei proiectului pentru anul 2024, Anexa 4

1. Scopul proiectului 2024 conform propunerii de proiect depus la concurs (obligatoriu)

Scopul prezentului proiect de cercetare constă în consolidarea prevederilor legale care reglementează activitatea instituțiilor dreptului care aplică cunoștințele speciale, în vederea înlăturării caracterului interpretativ al normelor de procedură care legiferează activitatea procesuală precum și prevenirea aplicării neuniforme a legislației naționale de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești

2. Obiectivele proiectului 2024 conform proiectului depus la concurs (obligatoriu)

- analiza multiaspectuală a cadrului normativ național care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale;
- identificarea cauzelor care determină aplicarea eronată sau arbitrară a normelor de procedură în cazul aplicării cunoștințelor speciale;
- cercetarea criteriilor de apreciere a rezultatelor aplicării cunoștințelor speciale de către organul de urmărire penală și instanța de judecată;

3. Etapele îndeplinite conform contractului de finanțare (obligatoriu)

<i>Etapele de realizare a proiectului</i>	<i>Termen de realizare</i>	<i>Activități realizate în perioada de raportare</i>	<i>Activități nerealizate ce urmează a fi realizate în etapa următoare</i>	<i>Probleme, riscuri apărute în perioada de raportare</i>
Analiza multiaspectuală a cadrului normativ național care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale	30.06.2024	Activitatea 1. Examinarea prevederilor codului de procedură penală, procedură civilă precum și alte acte normative care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale. Activitatea 2 Realizarea unui sondaj în urma căruia vor fi identificate acele probleme cu care se confruntă organele competente de aplicare a legii la aplicarea cunoștințelor speciale Activitatea 3 Elaborarea lucrărilor științifice pe marginea temei de cercetare care vor fi publicate în reviste de specialitate, sau materialele conferințelor.		
Etapa II.	01.12.2024	Activitatea 1.		

Identificarea cauzelor care determină aplicarea eronată sau arbitrară a normelor de procedură penală în cazul aplicării cunoștințelor speciale.		Cercetarea cauzelor penale cu aplicarea eronată a normelor care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale. Activitatea 2 Organizarea mesei rotunde cu genericul: Impactul aplicării cunoștințelor speciale asupra examinării cauzelor penale și civile.		
---	--	--	--	--

4. Rezultate obținute (descriere narativă 3-5 pagini) (obligatoriu)

<i>Rezultate preconizate</i>	<i>Rezultate obținute</i>	<i>Indicatori de cuantificare a rezultatelor preconizate (livrabile măsurabile)</i>	<i>Indicatori de cuantificare a rezultatelor obținute (livrabile măsurabile)</i>
- analiza multiaspectuală a cadrului normativ național care reglementează domeniul instituției expertizei judiciare în cadrul procesului penal; - cercetarea și evoluția materialelor științifice referitoare la expertiza judiciară în procesul penal; - identificarea cauzelor care determină aplicarea eronată sau arbitrară a normelor de procedură cu privire la instituția expertizei judiciare;	Începând cu momentul intrării în vigoare a Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, datorită noilor cerințe înaintate precum și a standardelor prestabilite, deducem faptul că se începe o nouă etapă de dezvoltare a acestei instituții, însă pentru a evita interpretări și aplicări neuniforme ale legislației, considerăm că prevederile Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar urmează a fi corelate cu prevederile CPP deoarece în unele reglementări ale acestor acte normative se contrazic, creând situații de aplicare	Problemele abordate au fost puse în discuție în articole publicate în: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року. La fel, în cadrul proiectului a fost organizată masă rotundă cu genericul: "Probleme actuale privind aplicarea cunoștințelor speciale"	

	neuniformă și arbitrară a legislației; – În practica CtEDO au fost identificate cazuri când în procesul dispunerii sau efectuării expertizei judiciare sunt încălcate prevederile legale (Ciobanu c. Republicii Moldova, Cottin c. Belgiei), sau când concluziile expertului sunt în contradicție cu declarațiile acestuia (Ghimp ș.a. c. Republicii Moldova, Tomac c. Republicii Moldova). Pentru a evita pe viitor erorile comise, aspectul legal urmează a perfectat, creând condiții optime pentru realizarea scopului procesului penal și în mod obligatoriu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces; În aceste sens au fost examinate un set de prevederi legale precum și practica judiciară cu privire la instituția cunoștințelor speciale.		
--	---	--	--

De lege lata, în Republica Moldova, expertiza judiciară este reglementată de Sec. VII cap. III a Codului de procedură penală precum și de Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Constatăm faptul că până la 16.11.2000, când a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și a intrat în vigoare Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23.06.2000¹, ulterior redenumită prin Legea nr. 371 din 29.12.2005², „Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale”, această instituție juridică a fost reglementată doar de prevederile Codului de procedură penală nr. 42 din 24.03.1961.

Legea nr. 1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale a fost abrogată prin Legea 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, care nu reglementează instituția constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale, însă menționăm că varianta inițială a legii nr. 1086 din 23.06.2000 la fel nu conținea reglementări cu privire la constatările tehnico-științifice sau medico-legale. Ulterior, însă, a fost modificată și, parțial, existau reglementări referitoare la instituția constatării.

Atât Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar cât și Codul de procedură penală definește „expertiza judiciară ca activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar”.

Actuala lege cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede o clasificare a expertizelor judiciare care este contradictorie cu clasificarea acestora prevăzută de Codul de procedură penală³. Așadar, art. 27 al Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar prevede clasificarea expertizelor judiciare după următoarele criterii:

- „consecutivitatea efectuării expertizelor;
- volumul cercetărilor;
- numărul de experți care au participat la efectuarea cercetărilor;
- numărul de domenii științifice aplicate la efectuarea expertizei”.

„După consecutivitatea efectuării cercetărilor, expertizele judiciare pot fi clasificate în primare și repetate. După volumul de cercetări, expertizele judiciare se clasifică în expertize de bază și expertize suplimentare. După numărul de experți participanți la cercetări, expertizele judiciare pot fi clasificate în

¹ Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 144-145 art. 1056. Abrogată prin LP 68 din 14.04.16, Monitorul Oficial nr. 157-162/10.06.16 art. 316.

² Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Legii nr. 1086 – XIV din 23.06.2000 cu privire la expertiză judiciară. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 25-27 art. 107.

³ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 157-162

expertize individuale și expertize în comisie. După complexitatea domeniilor științifice aplicate la efectuarea expertizelor judiciare, acestea se clasifică în monospecializate și complexe”⁴.

Codul de procedură penală clasifică expertizele judiciare după aceleași criterii ca legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, însă, în funcție de criteriul de clasificare, expertizele sunt clasificate diferit. Astfel, art. 146-148 al CPP prevede următoarele expertize: expertiza în comisie, expertiza complexă, expertiza suplimentară, expertiza repetată⁵.

Clasificarea expertizelor după volumul de cercetare, consecutivitatea efectuării cercetării, după numărul de experți sau complexitatea domeniilor științifice contribuie la respectarea prevederilor legale în procesul dispunerii acestora, dar în același timp oferă posibilitatea aprecierii corecte și eficiente a expertizei repetate sau suplimentare, precum și la elaborarea recomandărilor tactice pentru dispunerea și efectuarea expertizei judiciare repetate sau suplimentare.

Conform Hotărârii de Guvern nr. 195 din 24.03.2017⁶ privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare, expertizele judiciare sunt clasificate după domeniu (criminalistic tradițional, chimico-criminalistic, biologic, economico-ingenieresc, tehnico-ingenieresc, psihologico-judiciar, psihiatrico-legal), genul expertizei judiciare (expertiza dactiloscopică; expertiza materialelor și a substanțelor; expertiza biologică etc.), specialitatea expertizei judiciare (expertiza urmelor digitale, palmare și plantare; expertiza armelor albe; expertiza ecologică a vibrațiilor și a vibrațiilor de fundal).

Unul dintre criteriile de clasificare a expertizelor judiciare prevăzute de CPP, sunt expertizele obligatorii și expertizele facultative. În funcție de importanța circumstanțelor care urmează a fi stabilite vor fi ordonate expertize judiciare obligatorii pentru:

- „constatarea cauzei morții;
- constatarea gradului de gravitate și a caracterului vătămărilor integrității corporale;
- constatarea stării psihice și fizice a bănuیتului, învinuitului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea lor de a-și apăra de sine stătător drepturile și interesele legitime în procesul penal;
- constatarea stării psihice și fizice a persoanei în privința căreia se reclamă că s-au comis acte de tortură, tratamente inumane sau degradante;
- constatarea vârstei bănuیتului, învinuitului, inculpatului sau părții vătămăte – în cazurile în care această circumstanță are importanță pentru cauza penală, iar documentele ce confirmă vârsta lipsesc sau prezintă dubiu;

⁴ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162

⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248-251.

⁶ Hotărârea de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare. În Monitorul Oficial nr. 109-118 art. 274 din 07.04.2017.

– constatarea stării psihice sau fizice a părții vătămate, martorului dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, în baza hotărârii în cauza dată;

– alte cazuri când prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză”.

Nu putem susține opinia legiuitorului în sensul clasificării expertizelor ca obligatorii și facultative. Opinăm că în cazul în care apare necesitatea clarificării unor circumstanțe pentru soluționarea cărora este nevoie de aplicarea cunoștințelor speciale, organul de urmărire penală, pentru a asigura dreptul la o anchetă eficientă, va dispune efectuarea expertizei judiciare, iar instanța de judecată, la rândul său, la cererea părților, va dispune efectuarea unei cercetări pentru soluționarea unor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea cauzei.

La rândul său, CPP nr. 42 din 24.03.1961 (abrogat prin Legea nr. 122 din 14.03.2003) prevedea următoarele cazuri de dispunere obligatorie a expertizei judiciare:

- „pentru stabilirea cauzei morții;
- pentru stabilirea gradului de gravitate și a caracterului vătămarilor integrității corporale;
- pentru stabilirea stării psihice a bănuیتului sau învinuitului în cazurile când persoana ce efectuează cercetarea penală, anchetatorul penal, procurorul sau instanța de judecată au îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a bănuیتului și a învinuitului sau cu privire la capacitatea lor, în momentul efectuării cercetărilor, de a-și da seama de actele lor sau de a le dirija;
- pentru stabilirea vârstei învinuitului, bănuیتului sau părții vătămate în cazurile când această împrejurare are importanță pentru cauză și nu există documente, care confirmă vârsta”.

Așadar, actuala reglementare a CPP prevede mai multe cazuri când este necesară efectuarea obligatorie a expertizei judiciare. La rândul său, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nu prevede cazuri când efectuarea expertizei judiciare este obligatorie pentru că Legea prevede reglementări generale cu privire la instituția de expertiză judiciară, obținerea calității de expert judiciar etc., dar nu sistematizează aspecte procesuale ale instituției de expertizei judiciare.

Legea 68 din 14.04.2016 definește expertiza primară ca „expertiza efectuată de către un expert judiciar sau de către o comisie de experți judiciari pentru prima dată, în cazul în care obiectul de cercetare nu a mai fost supus anterior, în cadrul unui proces, vreunei expertize de aceeași specializare”. La rândul său, CPP nu redă noțiunea expertizei primare, în cadrul căreia obiectele sunt cercetate pentru prima dată. Susținem poziția legiuitorului prin neincluderea în Codul de procedură penală a termenului „expertiza primară”. Faptul că expertiza judiciară este prima în cauză și obiectele supuse cercetării se examinează pentru prima dată, se subînțelege din considerentul neindicării în actul de dispunere a cuvântului „primar”.

Pentru ca raportul de expertiză judiciară să posede valoarea probatorie, este necesar ca acesta să corespundă condițiilor de fond și de formă.

Potrivit prevederilor art. 93 CPP, raportul de expertiză judiciară constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal, prin intermediul căruia pot fi constatate probe. Nu este corect să declarăm că raportul de expertiză judiciară este probă în cadrul procesului penal, probă constituie anume acel element de fapt (informația) care este materializată în acest raport, ca rezultatul realizării cercetării cu aplicarea cunoștințelor speciale de către expertul judiciar.

Condițiile de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, precum și în ordinele și dispozițiile interne ale instituțiilor de expertiză judiciară.

Codul de procedură penală, precum și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevăd expres că raportul de expertiză judiciară este structurat în trei părți:

- partea introductivă;
- partea descriptivă;
- concluzii.

Partea introductivă a raportului de expertiză judiciară începe cu antet, unde este indicată „...adresa juridică instituției publice de expertiză judiciară sau a biroului de expertiză judiciară, datele privind actul de dispunere a expertizei judiciare, datele ordonatorului expertizei judiciare, denumirea și adresa juridică ale laboratorului în care a fost efectuată expertiza judiciară, mențiunea despre informarea privind drepturile și obligațiile prevăzute de prezentul cod și privind răspunderea pentru încălcarea prevederilor art. 312 și 315 din Codul penal, data întocmirii raportului de expertiză judiciară, numărul, tipul și genul expertizei judiciare, datele expertului sau ale experților participanți la efectuarea expertizei judiciare (numele, prenumele, numărul licenței, specializarea în care este calificat, gradul de calificare, precum și dacă este cazul, gradul științific, specialitatea deținută și vechimea în muncă în calitate de expert judiciar în specialitatea respectivă), datele persoanelor care au participat, precum și ale celor care au asistat la efectuarea expertizei judiciare, expunerea succintă a circumstanțelor cazului pentru a cărui soluționare se solicită efectuarea expertizei judiciare, lista materialelor și a obiectelor prezentate pentru expertiza judiciară, problemele înaintate spre soluționare, în cazul expertizei judiciare suplimentare sau al celei repetate – motivele dispunerii acestora, precum și datele expertizei judiciare primare (numărul, data întocmirii raportului de expertiză judiciară, numele și prenumele experților participanți la efectuarea expertizei judiciare, concluziile acestora)”⁷.

⁷ Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

Conform prevederilor Codului de procedură penală și a Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar⁸, în partea descriptivă a raportului de expertiză, în funcție de genul expertizei efectuate, se regăsesc următoarele informații:

- „date despre starea obiectelor supuse examinării (prezența și starea ambalajului) sau date despre persoanele examinate, modalitățile de transportare și de ambalare a materialelor și obiectelor prezentate pentru expertiză;
- conținutul etapelor de examinare, cu indicarea metodelor de cercetare și a metodicilor aplicate, a mijloacelor tehnice și a materialelor de consum folosite, condițiilor de utilizare și a rezultatelor obținute;
- scopurile, condițiile și rezultatele experimentelor (dacă acestea au fost efectuate) și obținerea unor modele de comparație;
- date privind deteriorarea sau consumul obiectelor supuse examinării;
- evaluarea pe etape a cercetărilor, analiza rezultatelor obținute, motivarea și formularea concluziilor;
- „referiri la ilustrații, anexe și explicațiile necesare pentru acestea;
- circumstanțele relevante identificate de expert în privința cărora nu au fost adresate întrebări;
- concluziile prealabile;
- argumentarea imposibilității de a răspunde la toate sau la unele întrebări ce au fost formulate, dacă materialele prezentate nu au fost suficiente sau întrebările formulate nu țin de competența expertului, sau nivelul științei și practica expertizelor nu permit găsirea răspunsurilor la aceste întrebări”;
- caracteristica succintă a dispozitivelor și materialelor utilizate, regimul procesului de fixare și imprimare. Pentru mijloacele tehnice și programele soft, se indică tipul, modelul, producătorul, denumirea și versiunea programului soft utilizat, programul de obținere și imprimare a imaginilor⁹”.

Respectarea condițiilor de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară contribuie la cercetarea și aprecierea obiectivă a acestuia, care se va realiza în mod obligatoriu cu prezența părților la proces. Cu privire la cercetarea și aprecierea obiectivă a probelor s-a expus și CtEDO în cauza Krasniki c. Republicii Cehe¹⁰, așadar probele vor fi prezentate în cadrul unei audieri publice în mod obligatoriu, în prezența acuzatului, în vederea argumentării contradictorii.

⁸ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

⁹ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

¹⁰ Cauza Krasniki c. Republicii Cehe. Hotărârea din 28 mai 2006. Par. 79 [Citat la 05.04.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72590>

Curtea a menționat că în procesul cercetării probelor acestea urmează a fi argumentate respectând condițiile contradictorialității, dar în lipsa explicării părții descriptive a raportului de expertiză judiciară, dezbaterile contradictorii nu sunt pasibile.

Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede expres cazurile când expertul judiciar poate să refuze efectuarea expertizei judiciare:

- „a fost încălcată procedura de dispunere a expertizei judiciare;
- întrebările prezentate spre soluționare depășesc competența acestuia ori se constată că realizările științei și tehnicii nu permit soluționarea lor;
- materialele prezentate pentru efectuarea expertizei sunt insuficiente;
- expertul judiciar nu dispune de condiții, metode și proceduri aprobate, nici de mijloacele tehnice necesare pentru efectuarea cercetărilor;
- există un pericol pentru viața sau sănătatea expertului judiciar, care depășește limitele riscului profesional;
- nu este asigurat accesul liber la obiectul expertizei sau nu există condițiile necesare pentru efectuarea expertizei;
- nu a fost achitată taxa pentru serviciile de efectuare a expertizei;
- nu există niciunul dintre temeiurile pentru a dispune o expertiză judiciară repetată sau expertiză suplimentară”¹¹.

Prin Legea 316 din 22.12.2017 au fost modificate prevederile art. 151 alin. 7 al CPP, în următoarea redacție „...raportul de expertiză judiciară sau declarația expertului judiciar privind imposibilitatea prezentării unor concluzii, precum și procesul-verbal de audiere a expertului se comunică părților imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la primirea lor de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată, și li se explică în scris că au dreptul să dea explicații, să facă obiecții, precum și să ceară înaintarea unor întrebări suplimentare expertului, efectuarea unei expertize judiciare” etc¹².

Totuși considerăm că modificările operate la prevederile art. 151 alin. 7 al CPP nu sunt reușite și nu reglementează segmentul imposibilității prezentării concluziilor în ansamblu. În acest sens, menționăm prevederile art. 54 din Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar care reglementează cazurile când expertul judiciar va refuza efectuarea expertizei judiciare. La rândul său, CPP obligă ordonatorul expertizei judiciare să informeze părțile despre imposibilitatea prezentării concluziilor dar nu și despre refuzul efectuării expertizei judiciare.

¹¹ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

¹² Legea Republicii Moldova nr. 316 din 22.12.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 108.

Claritatea raportului de expertiză judiciară reprezintă o cerință de bază a acestuia. Colegiul Penal al CSJ s-a expus asupra clarității raportului de expertiză. Analizând materialele unor cauze penale, membrii Colegiului Penal al CSJ au menționat că concluzia expertului din raportul de expertiză nu este imperativă, deoarece aceasta nu este clară, nu indică nemijlocit că depunerile de culoarea neagră de pe particulele prezentate la expertiză, ridicate în urma cercetării la fața locului de pe monumentul „Tanc” amplasat în Piața V. Alecsandri, mun. Bălți și a memorialul soldaților căzuți în perioada celui de-al Doilea Război Mondial amplasat pe str. Decebal nr. 5A, mun. Bălți, reprezintă aceeași componență chimică de vopsea din flaconul cu inscripția „Mega Lack”, ridicat în urma percheziției la domiciliul cet. I.S. amplasat pe str. XXXX 102A, ap. 20, mun. Bălți, or, simpla constatare „se aseamănă” nu poate fi folosită în calitate de probă veridică, pertinentă și concludentă¹³.

Într-o altă decizie a Colegiului Penal al CSJ, s-a menționat că raportul de expertiză medico-legală nr. 379 D din 16.09.2016, nu poate fi considerat ca probă utilă în sensul constatării vinovăției și tragerii la răspundere penală a inculpaților, or, din concluzia raportului de expertiză nu se constată prompt legătura între acțiunile lui P.V. și C.V. și apariția fracturilor la partea vătămată P.N., în concluzia expertizei motivul apariției fracturii fiind indicat „Posibil și în circumstanțele descrise”¹⁴.

Așadar, sintagma „se aseamănă” din raportul de expertiză judiciară nu poate fi folosită ca mijloc de probă care ar demonstra vinovăția sau nevinovăția persoanei.

În acest sens, facem referire la Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție privind sentința judecătorească¹⁵, „prevede că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale, citite și cercetate în instanța de judecată cu respectarea cerințelor art. 371 Cod de procedură penală”.

Sec. VII cap. III al CPP care reglementează aspecte procesuale ale expertizei judiciare, a suferit multiple modificări prin legea 66 din 04.05.2012¹⁶, modificările operate au creat un cadrul legal mai vast părților la proces în vederea realizării drepturilor și obligațiilor sale.

La data de 14.04.2016 a fost adoptată o nouă lege cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar¹⁷, astfel a fost abrogată legea cu privire la expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice sau medico-legale. Însă această lege în varianta inițială nu conținea reglementări referitoare la instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

¹³ Decizia Colegiului penal al CSJ, nr. 1ra-43/2015 din 24.02.2015. Pct. 7.1 [Citat la 02.02.2024] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3948

¹⁴ Decizia Colegiului Penal al CSJ nr. 1ra-1333/20 din 01.12.2020. Pct. 5.1 [Citat la 31.03.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17567

¹⁵ Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție privind sentința judecătorească nr. 5 din 19.05.2006. Pct. 7.

¹⁶ Legea Republicii Moldova nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 – XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 155-159 din 27.07.2012, art. 510

¹⁷ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157 -162.

În pofida faptului că Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nu reglementează instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale la 27.11.2019 prin Ordin IGP a fost aprobată procedura operațională standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal”, care prevede că ofițerii de urmărire penală vor dispune, în ordinea prevăzută de lege, efectuarea expertizelor judiciare evitând, pe cât este posibil, disponerea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale¹⁸. Instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale la fel a suferit multiple modificări în baza legii nr. 316 din 22.12.2017¹⁹ pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

De asemenea, Procedura operațională standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal” recomandă ofițerilor de urmărire penală să dispună expertiza judiciară și până la începerea urmăririi penale, dar totodată prevede că în situația în care există o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, se recomandă ca ofițerul de urmărire penală să decidă prioritar începerea urmăririi penale, mai apoi disponerea expertizei judiciare²⁰. Nu susținem prevederile Recomandării referitoare la faptul că expertiza judiciară se dispune până la începerea urmăririi penale. În acest sens, menționăm opinia autorului D. Ostavciuc, care în teza de doctor în drept „Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii” a menționat că reieșind din reglementările alin. (1) al art. 142 CPP, reiese că efectuarea expertizei poate fi dispusă doar după pornirea urmăririi penale. Aceasta se prezumă din următoarea reglementare „....Posedarea unor asemenea cunoștințe specializate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei...”. Adică, prin reglementarea „persoana care efectuează urmărirea penală”, legiuitorul subliniază că urmărirea penală a fost deja începută²¹.

La fel, referitor la faza procesului penal când poate fi dispusă expertiza judiciară, vom face referire la Recomandarea nr. 38 a Plenului Curții Supreme de Justiție²², astfel, reieșind din prevederile art. 142-153 CPP al RM, până la începerea urmăririi penale nu poate fi dispusă și efectuată expertiza judiciară. Totodată, aceeași recomandare a Plenului CSJ include constatarea tehnico-științifică sau medico-legală în lista acțiunilor care pot fi efectuate până la declanșarea urmăririi penale, motivând precum că acțiunea respectivă poate fi desfășurată fără antrenarea făptuitorului.

Respectarea prevederilor legale care reglementează procedura de dispunere a expertizei judiciare în mod inevitabil influențează și asupra procesului de apreciere a raportului de expertiză judiciară. Cu privire la aprecierea probelor în cadrul procesului penal s-a expus Curtea Constituțională.

¹⁸ Ordinul Inspectoratului General de Poliție cu privire la aprobarea Procedurii operaționale standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal” nr. 463 din 27.11.2019.

¹⁹ Legea Republicii Moldova nr. 316 din 22.12.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 108.

²⁰ Ordinul Inspectoratului General al Poliției cu privire la aprobarea Procedurii operaționale standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal” nr. 463 din 27.11.2019.

²¹ Ostavciuc, Dinu. Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. Tz. de doctor în drept. Chișinău, 2015. P. 175. 216 p.

²² Recomandarea 38 a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale.

Curtea reține că libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor. Astfel, „Curtea menționează că dispozițiile potrivit cărora probele sunt supuse liberei aprecieri a judecătorului urmează a fi interpretate în sensul în care propria sa convingere este formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Curtea reliefează că noțiunea de „proprie convingere”, care este utilizată în textele de lege criticate, nu are sensul de opinie subiectivă, ci acela al certitudinii dobândite de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege”²³, la fel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului reamintește că referitor la „procesul de apreciere a probelor, în jurisprudența Curții Europene s-a conturat standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă” („beyond reasonable doubt”), care presupune că, pentru a putea fi pronunțată o soluție de condamnare, acuzația trebuie dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă”²⁴.

Pentru aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară, este necesar că în procesul dispunerii acesteia să fie respectate prevederile CPP, precum și să nu fie încălcate drepturile și obligațiile participanților la proces.

În acest sens, vom face referire la Hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 30 iulie 2018, potrivit căreia „reprezentanții organului de urmărire penală nu respectă pretutindeni prevederile CPP, astfel, Instanța de judecată a constatat că ofițerul de urmărire penală nu a luat în calcul prevederile art. 145 alin. (1) CPP, și s-a constatat că în procesul dispunerii expertizei judiciare a fost încălcat dreptul persoanei la apărare, dreptul de a înainta întrebările expertului, completarea sau modificarea acestor întrebări, precum și dreptul de a solicita desemnarea unui anumit expert”²⁵.

Totodată, CtEDO a menționat că în cazul în care concluziile raportului de expertiză judiciară confirmă poziția părții acuzării, instanța de judecată, în baza cererii părții apărării, nu este obligată să desemneze un alt expert pentru efectuarea expertizei judiciare repetate²⁶.

La fel, a fost analizată practica CtEDO privind dispunerea expertizei judiciare în privința persoanelor care sunt bănuite că ar fi comis infracțiunea în stare de iresponsabilitate. În acest sens a fost analizată Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități²⁷,

²³ Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului). Pct. 66 (Sesizarea nr. 27g/2017).

²⁴ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului). Pct. 78 (Sesizarea nr. 27g/2017).

²⁵ Extras din Hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 30 iulie 2018. Cauza nr. 1-326/2018. [Citat la 31.03.2024] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁶ Cauza Brandstetter c. Austriei. Hotărârea din 28 august 1991. Par. 46 [Citat la 20.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62241>

²⁷ Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York la 13 decembrie 2006. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 166 din 09.07.2010. În: Monitorul Oficial al RM nr. 126-128 din 23.07.2010.

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale²⁸. Totodată au fost analizate unele hotărâri ale CtEDO, și anume: H.L. c. Marii Britanii²⁹, Luberti c. Italiei³⁰. Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO pentru încălcarea prevederilor referitoare la internarea persoanei într-o instituție medicală. Astfel, cauza cea mai recentă pentru Republica Moldova reprezintă Dogotar c. Republicii Moldova³¹.

De asemenea, în practica judiciară, întrebarea cu privire la Constituționalitatea expresiei „și pe cont propriu” a fost discutabilă. În acest sens, la 17 august 2018, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost sesizată cu privire la excepția de neconstituționalitate a textului „și pe cont propriu” din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală³². În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul a invocat faptul că, spre deosebire de acuzatorul de stat, inculpatul este obligat să achite o plată, mărimea căreia este stabilită prin Hotărârea Guvernului nr. 194 din 24 martie 2017³³, în ipoteza solicitării de către acesta a dispunerii unei expertize judiciare.

„Curtea constată că în cazurile în care organul de urmărire penală și, în special, procurorul, este obligat, *ope legis*, să dispună efectuarea unei expertize judiciare (prevăzute în articolul 143 din Codul de procedură penală), cheltuielile pentru aceasta sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a stabilit în jurisprudența sa că aceste cheltuieli nu pot fi puse în sarcina acuzatului (Decizia Curții Supreme de Justiție din 8 noiembrie 2017, în dosarul nr. 1ra-1542/2017³⁴; Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018, în dosarul nr. 1ra-473/2018³⁵; Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-946/2018³⁶; Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018³⁷). Dimpotrivă, în cazurile prevăzute în articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală, i.e. atunci când părțile doresc să fie

²⁸ Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr. 1950 din 04.11.1950. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997. În: Tratatate Internaționale, 30.12.1998, nr. 1. 390 p. ISBN: 9975-73-022-1.

²⁹ Cauza H.L. c. Marii Britanii. Hotărârea din 5 ianuarie 2005. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185580>

³⁰ Cauza Luberti c. Italiei. Hotărârea din 23 februarie 1984. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94318>

³¹ Cauza Dogotar c. Republicii Moldova. Hotărârea din 4 septembrie 2018. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-186010>

³² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova: nr. 98 din 6 septembrie 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 116g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală (plata pentru efectuarea expertizei în cauzele penale). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 441-447. Pct. 24 [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111127&lang=ro

³³ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea tarifelor la serviciile de expertiză judiciară și extrajudiciară nr. 194 din 24.03.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119444&lang=ro

³⁴ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 8 noiembrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1542/2017. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9654

³⁵ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 28 februarie 2018. Dosarul nr. 1ra-473/2018. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10592

³⁶ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 29 mai 2018. Dosarul nr. 1ra-946/2018. [Citat la 19.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11287

³⁷ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018. [Citat la 20.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11041

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale²⁸. Totodată au fost analizate unele hotărâri ale CtEDO, și anume: H.L. c. Marii Britanii²⁹, Luberti c. Italiei³⁰. Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO pentru încălcarea prevederilor referitoare la internarea persoanei într-o instituție medicală. Astfel, cauza cea mai recentă pentru Republica Moldova reprezintă Dogotar c. Republicii Moldova³¹.

De asemenea, în practica judiciară, întrebarea cu privire la Constituționalitatea expresiei „și pe cont propriu” a fost discutabilă. În acest sens, la 17 august 2018, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost sesizată cu privire la excepția de neconstituționalitate a textului „și pe cont propriu” din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală³². În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul a invocat faptul că, spre deosebire de acuzatorul de stat, inculpatul este obligat să achite o plată, mărimea căreia este stabilită prin Hotărârea Guvernului nr. 194 din 24 martie 2017³³, în ipoteza solicitării de către acesta a dispunerii unei expertize judiciare.

„Curtea constată că în cazurile în care organul de urmărire penală și, în special, procurorul, este obligat, *ope legis*, să dispună efectuarea unei expertize judiciare (prevăzute în articolul 143 din Codul de procedură penală), cheltuielile pentru aceasta sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a stabilit în jurisprudența sa că aceste cheltuieli nu pot fi puse în sarcina acuzatului (Decizia Curții Supreme de Justiție din 8 noiembrie 2017, în dosarul nr. 1ra-1542/2017³⁴; Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018, în dosarul nr. 1ra-473/2018³⁵; Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-946/2018³⁶; Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018³⁷). Dimpotrivă, în cazurile prevăzute în articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală, i.e. atunci când părțile doresc să fie

²⁸ Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr. 1950 din 04.11.1950. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997. În: Tratatate Internaționale, 30.12.1998, nr. 1. 390 p. ISBN: 9975-73-022-1.

²⁹ Cauza H.L. c. Marii Britanii. Hotărârea din 5 ianuarie 2005. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185580>

³⁰ Cauza Luberti c. Italiei. Hotărârea din 23 februarie 1984. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94318>

³¹ Cauza Dogotar c. Republicii Moldova. Hotărârea din 4 septembrie 2018. [Citat la 24.08.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-186010>

³² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova: nr. 98 din 6 septembrie 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 116g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală (plata pentru efectuarea expertizei în cauzele penale). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 441-447. Pct. 24 [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111127&lang=ro

³³ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea tarifelor la serviciile de expertiză judiciară și extrajudiciară nr. 194 din 24.03.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119444&lang=ro

³⁴ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 8 noiembrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1542/2017. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9654

³⁵ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 28 februarie 2018. Dosarul nr. 1ra-473/2018. [Citat la 18.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10592

³⁶ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 29 mai 2018. Dosarul nr. 1ra-946/2018. [Citat la 19.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11287

³⁷ Decizia Colegiului Penal al CSJ din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018. [Citat la 20.08.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11041

dispusă și efectuarea altor expertize (care ar fi relevante, în opinia lor), acestea vor suporta și cheltuielile corespunzătoare”³⁸.

Pe lângă analiza reglementărilor legale naționale, au fost studiate legi cu privire la expertiza judiciară a Federației Ruse³⁹, Ucrainei⁴⁰, Belarusului⁴¹, României⁴².

Pentru a admite sau a respinge cererea părților privind dispunerea expertizei judiciare, este necesar ca instanța de judecată să cerceteze toate probele admisibile, dar în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, Curtea Constituțională observă că examinarea probelor în condiții de contradictorialitate este rezervată pentru etapa cercetării judecătorești. La această etapă, părțile pot solicita, *inter alia*, examinarea corpurilor delict, a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. În acest sens, dacă la etapa ședinței preliminare instanța de judecată decide care dintre probele prezentate instanței pentru soluționarea cauzei sunt pertinente, la etapa cercetării judecătorești judecătorul trebuie să examineze în fond fiecare probă pe care a considerat-o pertinentă⁴³.

De asemenea, a fost examinată Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27.01.2020⁴⁴, potrivit autorului excepției de neconstituționalitate, examinarea pertinentei probelor în cadrul ședinței preliminare, fără a se verifica dacă acestea sunt admisibile, obligă instanța de judecată să pronunțe o hotărâre în baza unor informații care nu pot servi ca probe. La rândul său, Înalta Curte a reiterat că legislația procesual-penală stabilește garanții suficiente, oferindu-le părților posibilitatea de a contesta probele la alte etape ale procedurii penale. Potrivit articolului 364 alin. (4) din Codul de procedură penală, părțile pot prezenta și cere administrarea probelor și în cursul cercetării judecătorești, iar în conformitate cu articolele 372 și 373 din Cod, părțile pot solicita examinarea corpurilor delict, a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. O altă garanție este reglementată de articolul 394 alin. (1) pct. 2) din Cod, care obligă instanța de judecată să indice probele pe care își

³⁸ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova: nr. 98 din 6 septembrie 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 116g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală (plata pentru efectuarea expertizei în cauzele penale). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 441-447. Pct. 24 [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111127&lang=ro

³⁹ Федеральный закон "О государственной судебно-экспертной деятельности в Российской Федерации" от 31.05.2001 N 73-ФЗ. Принят Государственной Думой 5 апреля 2001 года. [Citat la 25.08.2020]. Disponibil: <http://base.garant.ru/12123142/>

⁴⁰ Закон про судову експертизу України. № 4038-XII от 25 лютого 1994 року. Відомості Верховної Ради України, 1994, № 28, ст.232. [Citat la 25.08.2024]. Disponibil: <http://consultant.parus.ua/?doc=0AY9N95920>

⁴¹ Закон Республики Беларусь о судебно – экспертно деятельности г. № 281-3 от 18 декабря 2019. [Citat la 25.08.2024]. Disponibil: https://pravo.by/upload/docs/op/H11900281_1577739600.pdf

⁴² Ordonanța nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară. În: Monitorul Oficial al României nr. 26 din 25 ianuarie 2000. [Citat la 25.08.2024]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/20653>

⁴³ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară). Pct. 24 (Sesizarea nr. 50g/2019). [Citat la 25.08.2024] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_38_2019_50g_2019_rou.pdf

⁴⁴ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală). Pct. 10 (Sesizarea nr. 197g/2020). [Citat la 24.08.2024] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_9_2020_197g_2019_rou.pdf

bazează concluziile și motivele pentru care a respins alte probe în partea descriptivă a sentinței de condamnare.

Indiferent de faptul dacă cererea privind dispunerea expertizei judiciare a fost admisă sau respinsă, încheierea instanței urmează a fi argumentată. Cu privire la argumentarea încheierilor judecătorești s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Curtea Constituțională a menționat în paragraful 15, că „dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție⁴⁵ stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei⁴⁶. Așadar, prevederile articolului 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în cazul respingerii cererii privind efectuarea expertizei judiciare”⁴⁷.

În cauza *Mirilashvili c. Federației Ruse*⁴⁸, grupului, format din trei experți judiciari, i-au fost pus la dispoziție mostrele în limba rusă a vocii reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio care conțineau discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului. La rândul său, expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană inclus în comisia de experți a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Pentru a contrazice concluziile raportului de expertiză judiciară care indică că vocea îi aparține reclamantului, partea apărării a solicitat de la instanță ca în calitate de specialist să fie citat cet. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., la 29 ianuarie 2003, aceste persoane au fost audiate și au menționat că metodele prin care a fost stabilit că vocea îi aparține reclamantului nu sunt sigure, și concluziile acestora sunt nesigure. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., au prezentat concluziile lor instanței de judecată, acestea contribuind la dispunerea unei expertize repetate pe marginea acestui caz.

Dreptul părților de desemnare a unui expert recomandat, precum și de adresarea întrebărilor formulate de părți chiar din cursul urmăririi penale, în conformitate cu prevederile art. 145 CPP, a fost legiferat caracterul contradictoriu al expertizei, legislația procesuală aliniindu-se jurisprudenței CtEDO din cauza *Mantovanelli c. Franței*⁴⁹, potrivit căreia, respectarea dreptului la un proces echitabil

⁴⁵ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.

⁴⁶ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării)). (Sesizarea nr. 129g/2019). Pct. 15 [Citat la 28.08.2024] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_123_2019_129g_2019_rou.pdf

⁴⁷ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării)). (Sesizarea nr. 129g/2019). Pct. 19 [Citat la 28.08.2024] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_123_2019_129g_2019_rou.pdf

⁴⁸ Cauza *Mirilashvili c. Rusiei*. Hotărârea din 5.06. 2009. Par. 72 [Citat la 29.01.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>

⁴⁹ Cauza *Mantovanelli c. Franței*. Hotărârea din 18 martie 1997. Par. 33-34 [Citat la 02.02.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58023>

presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de formularea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 CEDO.

Practica națională la fel cunoaște cazuri de încălcare a drepturilor părților la dispunerea expertizei. Așadar, Judecătoria Chișinău cu sediul la Buiucani, a stabilit că organul de urmărire penală a acționat contrar prevederilor art. 145 CPP la dispunerea efectuării expertizei, a admis încălcarea dreptului învinuitului la apărare, la cunoașterea obiectului efectuării expertizei, dreptul de a formula întrebări expertului, dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare⁵⁰.

Referitor la importanța raportului de expertiză judiciară s-a expus și CtEDO în cauza Beraru c. României, Curtea Europeană a arătat că „...reaudierea se impune atunci când observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Curtea a reiterat că mijloacele de probă esențiale în cauză nu sunt declarațiile martorilor, ci înscrisurile aflate în dosarul cauzei, sesizările și rapoartele organelor de urmărire penală sau ale altor instituții abilitate, rapoartele de constatare sau de expertiză”⁵¹.

În cauza Buhaniuc c. Republicii Moldova⁵², Curtea „ia notă, de asemenea, de declarația medicului legist privind prezența polițiștilor în timpul examenului medical. Acest lucru trebuie să fi zădărnicit orice încercare a reclamantului de a arăta doctorului și alte leziuni de frică de a nu fi maltratat. Având în vedere starea generală de nesiguranță în diverse locuri de detenție ulterior dezordinilor din 7 aprilie 2009, teama reclamantului nu a fost lipsită de temeii. Așadar, Curtea Europeană admite ca părțile să fie prezente la efectuarea expertizei judiciare, însă în cauza Buhaniuc, Curtea a constatat că prezența polițiștilor în cadrul examenului medical ar putea influența negativ asupra unei cercetări complete și obiective”.

În practica CtEDO, persistă cazurile când declarațiile medicului legist intră în contradicție cu concluziile sale din raportul de expertiză judiciară medico-legală. În acest sens, menționăm cazul Ghimp și alții c. Republicii Moldova⁵³. „Medicul I.C. a făcut parte din prima comisie de medici legiști care, după ce au examinat corpul victimei, au ajuns la o concluzie privind ora posibilă la care a fost cauzată vătămarea mortală. Doi ani mai târziu, din motive cunoscute doar de el, I.C. și-a exprimat în fața Curții de Apel o opinie care a înclinat în cu totul altă parte balanța acuzațiilor aduse împotriva celor trei polițiști. Noua sa opinie a fost admisă de Curtea de Apel fără a i se adresa întrebări despre motivele

⁵⁰ Sentința Judecătoriei Chișinău cu sediul la Buiucani nr. 1-326/2018.

⁵¹ Cauza Beraru c. României. Hotărârea din 18.03.2014. Par. 64 [Citat la 02.02.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141910>

⁵² Cauza Buhaniuc c. Republicii Moldova. Hotărârea din 28.01.2014. Par. 39-40 [Citat la 08.02.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154883>

⁵³ Cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova. Hotărârea din 30 octombrie 2012. Par. 50 [Citat la 11.02.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-124597http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-124597>

care au stat la baza deciziei medicului I.C. de a-și schimba opinia după o perioadă atât de lungă. În plus, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să motiveze preferința lor față de noua opinie în detrimentul raportului de autopsie și opiniei comisiei de medici legiști care au avut sarcina să examineze corpul victimei. Ulterior, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea judecătorească de achitare a inculpaților care era întemeiată pe opinia medicului I.C. și a dispus reexaminarea cauzei. Curtea Supremă de Justiție nu a atras atenția asupra problemelor fundamentale menționate mai sus, ci doar la o simplă tehnicitate, și anume că opinia unui singur medic era insuficientă pentru a combate constatările comisiei de medici din 31 mai 2006”.

De asemenea, și în cauza recentă *Tomac c. Republicii Moldova*⁵⁴, „Curtea observă că declarațiile expertului judiciar intră în contradicție cu raportul de expertiză judiciară întocmit de către acesta, potrivit căruia I.T. ar fi putut el însuși să provoace leziunile stabilite după moartea sa. În acest sens, reamintește că regimul intern pentru expertiza medico-legală trebuie să fie bazat pe suficiente garanții capabile să-și păstreze credibilitatea și eficacitatea, în special, prin cerința către experți să-și motiveze opiniile. Având în vedere considerațiile de mai sus, Curtea consideră că, în cazul de față, opinia expertului judiciar nu a fost suficient motivată și că din actele de la dosar nu reiese că existau suficiente garanții”.

Prin urmare constatăm: Expertiza judiciară este unicul procedeu probatoriu unde este necesară pregătirea specială a experților; Raportul de constatare tehnico – științifică sau medico – legală reprezintă un mijloc de probă însă nu este prevăzută structura acestuia; Nu sunt expres prevăzute condiții pentru a recunoaște persoana în calitate de specialist; în urma intrării în vigoare a legii 68 cu privire la expertiză judiciară, constatarea tehnico – științifică sau medico – legală este reglementată doar de CPP al RM; atât raportul de expertiză cât și cel de constatare ai aceeași valoare probatorie însă în cazul constatării organul de urmărire penală nu este obligat să comunice părților despre dispunere, ci doar îi informează că pot să facă cunoștință cu rezultatul cercetării.

Acestea sunt doar unele omisiuni legislative, care vor fi reflectate în ghid, însă pe parcursul anului 2025 vor fi efectuate cercetări suplimentare.

5. Diseminarea rezultatelor

Pilat Artiom, Derenev Serghei. Respectarea dreptului la apărare în cazul aplicării cunoștințelor speciale. În: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.

Pilat Artiom, Pilat Sofia. RECUSAL OF THE EXPERT IS AS A WAY OF RESPECTING THE RIGHT TO A FAIR TRIAL. În: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.

PILAT, Sofia, PILAT, Artiom. Argumentarea actelor procesuale în cadrul urmăririi penale. În: *Revista științifico-practică „Legea și viața”* Nr. 1 (377) 2024. 125 p., pp. 65-70. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373, Categoria C. 0,55 c.a.

⁵⁴ Cauza *Tomac c. Republicii Moldova*. Hotărârea din 16.03.2021. Par. 19 [Citat la 18.03.2024]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208953>

6. Dificultăți în realizarea proiectului: financiare, organizatorice, legate de resursele umane etc. (obligatoriu)

Activitatea	Descrierea problemei	Soluție / propunere pentru rezolvare	Termeni
Interzicerea de procurarea a tehnicii de calcul pentru activitatea în cadrul proiectului.	La semnarea contractului a fost interzisă procurarea tehnicii de calcul, pentru activitatea în cadrul proiectului. Însă, pentru efectuarea cercetării este necesară tehnica de calcul.	Ridicarea interdicțiilor cu privire la procurarea tehnicii care este necesară pentru realizarea scopului proiectului.	

6. Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect ”Aplicarea cunoștințelor speciale la înfăptuirea justiției” în anul 2024

În toamna anului 2022, de către Agenția Națională de Cercetare și Dezvoltare” a fost lansat concursul ”Tineri Cercetători”, unde echipa Academiei ”Ștefan cel Mare” formată din: Pilat Sofia, Pilat Artiom, Derenev Serghei și Prețivatii Ghenadie au depus toate actele necesare pentru participarea la concursul respectiv.

Ca urmare, proiectul propus, cu titlul ”Aplicarea cunoștințelor special la înfăptuirea justiției” a obținut finanțarea, cu cifrul 23.70105.0807.11T, conducător de proiect Pilat Sofia dr., conf.

Conform prevederilor contractului, pentru activitățile în cadrul proiectului pentru anul 2024, membrii grupului au realizat următoarele:

- *Examinarea prevederilor codului de procedură penală, procedură civilă precum și alte acte normative care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale.* În urma examinării prevederilor legale au fost constatate unele omisiuni legislative, care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale, și anume: Legea 68 cu privire la expertiză judiciară, Codul de procedură penală precum și alte acte normative naționale care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale, baza empirică la realizarea acestui obiectiv a constituit practica CtEDO, CSJ precum și deciziile Curții Constituționale a RM. Rezultatele obținute vor fi reflectate în livrabilul final, ghid cu privire la aplicare cunoștințelor speciale

- *Realizarea unui sondaj în urma căruia vor fi identificate acele probleme cu care se confruntă organele competente de aplicare a legii la aplicarea cunoștințelor speciale.* La sondajul respectiv au participat practicienii, și anume ofițerii de urmărire penală, procurori și judecătorii. Rezultatele sondajului vor fi reflectate în livrabilul final, ghid cu privire la aplicare cunoștințelor speciale

- *Elaborarea lucrărilor științifice pe marginea temei de cercetare care vor fi publicate în reviste de specialitate, sau materialele conferințelor.* Pentru anul 2024, membrii proiectului au participat la: IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.

- *Cercetarea cauzelor penale cu aplicarea eronată a normelor care reglementează procedura de aplicare a cunoștințelor speciale.* Pe parcurs anului 2024, în scopul de a îmbogăți baza empirică, membrii grupului au făcut cunoștință cu cauzele penale, unde au fost aplicate eronat unele prevederi a legislației. Rezultatele cercetării a cauzelor penale vor fi reflectate în ghid.

- *Organizarea mesei rotunde.* La data de 14 noiembrie 2024, în cadrul proiectului a fost organizată o masă rotundă cu genericul: ”*Probleme actuale privind aplicarea cunoștințelor speciale*” În cadrul manifestației științifice au fost puse în discuție problematica aplicării cunoștințelor speciale, și anume a fost examinată practica judiciară, au fost puse în discuții hotărârile Curții Constituționale a

RM, precum și cazuri de condamnare a RM la CtEDO, ca urma încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei la aplicarea cunoștințelor speciale. La fel, au fost prezentate rezultatele sondajului realizat în cadrul proiectului, unde toți participanții au avut posibilitatea de a face cunoștință cu ele.

Prin urmare, concluzionăm că acele activități planificate conforma contractului au fost realizate, rezultatele obținute vor fi reflectate în livrabilul final care va fi prezentat în decembrie 2025.

Conducătorul de proiect *Seruf*.

Data: _____

Summary of the activity and results obtained in the project "Application of special knowledge to the administration of justice" in 2024

In the fall of 2022, the "Young Researchers" competition was launched by the National Agency for Research and Development, where the "Ștefan cel Mare" Academy team consisting of: Pilat Sofia, Pilat Artiom, Derenev Serghei and Prețivatii Ghenadie submitted all the necessary documents to participate in the respective competition.

As a result, the proposed project, entitled "Application of special knowledge to the administration of justice" obtained funding, with the number 23.70105.0807.11T, project leader Pilat Sofia dr., conf.

According to the provisions of the contract, for the activities within the project for the year 2024, the group members achieved the following:

- *Examination of the provisions of the Code of Criminal Procedure, Civil Procedure and other normative acts regulating the procedure for applying special knowledge.* Following the examination of the legal provisions, some legislative omissions were found, which regulate the procedure for applying special knowledge, namely: Law 68 on judicial expertise, the Code of Criminal Procedure and other national normative acts regulating the procedure for applying special knowledge, the empirical basis for achieving this objective was the practice of the ECtHR, the Supreme Court of Justice and the decisions of the Constitutional Court of the Republic of Moldova. The results obtained will be reflected in the final deliverable, a guide on the application of special knowledge;
- *Conducting a survey to identify the problems faced by law enforcement agencies in applying special knowledge.* The survey was attended by practitioners, namely criminal investigation officers, prosecutors and judges. The results of the survey will be reflected in the final deliverable, a guide on the application of special knowledge;
- *Elaboration of scientific papers on the research topic to be published in specialized journals, or conference materials.* For the year 2024, the project members participated in: IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.
- *Investigation of criminal cases with erroneous application of the norms regulating the procedure for applying special knowledge.* Throughout 2024, in order to enrich the empirical base, the group members became acquainted with criminal cases, where some provisions of the legislation were erroneously applied. The results of the investigation of criminal cases will be reflected in the guide.
- *Organization of the round table.* On November 14, 2024, a round table was organized within the project with the title: "Current issues regarding the application of special knowledge" During the scientific event, the issue of the application of special knowledge was discussed, namely, judicial practice was examined, the decisions of the Constitutional Court of the Republic of Moldova were

discussed, as well as cases of conviction of the Republic of Moldova at the ECtHR, as a result of the violation of the fundamental rights and freedoms of the person in the application of special knowledge. Also, the results of the survey conducted within the project were presented, where all participants had the opportunity to get acquainted with them.

Therefore, we conclude that those activities planned according to the contract have been carried out, the results obtained will be reflected in the final deliverable to be presented in December 2025.

Project manager

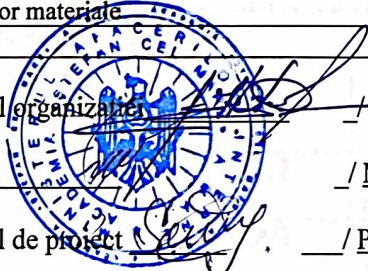
Date: _____

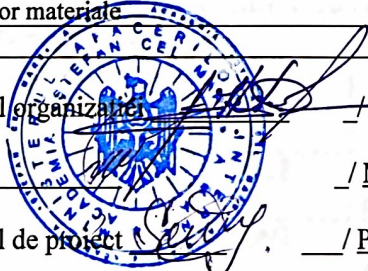
Executarea devizului de cheltuieli,

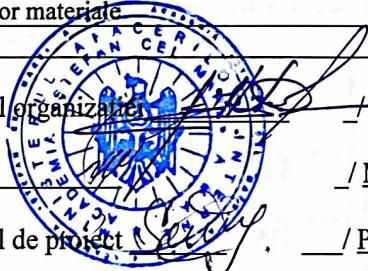
conform anexei nr. 2.3 din contractul de finanțare pentru anul 2024

Cifra proiectului: 23.70105.0807.11T

Cheltuieli, mii lei				
Denumirea	Cod		Anul de gestiune	
	Eco (k6)	Aprobat	Modificat +/-	Precizat
Deplasări în interes de serviciu peste hotare	222720	30,6		
Remunerarea muncii	21	76,8		
Remunerarea muncii temporare	211200	59,5		
Contribuții la asigurări sociale de stat obligatorii	212100	17,3		
Servicii editare	222910			
Servicii de cercetări științifice	222930			
Servicii neatribuite altor aliniate	222999			
Cheltuieli curente neatribuite la alte categorii	281900			
Procurarea materialelor de uz gospodăresc și rechizite de birou	316110			
Procurarea activelor nemateriale	317110			
Procurarea mașinilor și utilajelor	335110	31,4		
Procurarea altor materiale	339110	3,8		
Total		142,6		

Conducătorul organizației / Dinu OSTAVCIUC

Contabil șef / Mîrza Margareta

Conducătorul de proiect / Pilat Sofia

Data: _____

**Lista lucrărilor științifice, științifico-metodice și didactice
publicate în anul 2024 în cadrul proiectului**

Aplicarea cunoștințelor speciale la înfăptuirea justiției

6. Articole în materiale ale conferințelor științifice

6.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

Pilat Artiom, Derenev Serghei. Respectarea dreptului la apărare în cazul aplicării cunoștințelor speciale. În: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.

Pilat Artiom, Pilat Sofia. RECUSAL OF THE EXPERT IS AS A WAY OF RESPECTING THE RIGHT TO A FAIR TRIAL. În: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 21 червня 2024 року.

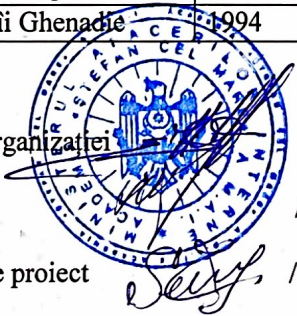
PILAT, Artiom. Recuzarea și abținerea – ca modalitate de asigurare a dreptului la apărare. În: „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice. Ediția a III-a” *Materialele Conferinței științifice cu participare internațională* din 07 decembrie 2023, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2024. 382 p., pp. 337-342. ISBN 978-9975-135-84-9. CZU 34+351.74/.75(082)=135.1=111=161.2. P 95. 0,40 c.a.

PILAT, Sofia, PILAT, Artiom. Argumentarea actelor procesuale în cadrul urmăririi penale. În: *Revista științifico-practică „Legea și viața”* Nr. 1 (377) 2024. 125 p., pp. 65-70. ISSN 2587-4365, E-ISSN 2587-4373, Categoria C. 0,55 c.a.

Componenta echipei conform contractului de finanțare 2024

Cifra proiectului 23.70105.0807.11T

Echipa proiectului conform contractului de finanțare (la semnarea contractului) pentru 2024						
Nr	Nume, prenume (conform contractului de finanțare)	Anul nașterii	Titlul științific	Norma de muncă conform contractului	Data angajării	Data eliberării
1.	Pilat Sofia	1988	Doctor în drept	0,25	02.01.2024.	31.12.2024
2.	Pilat Artiom	1992	Doctor în drept	0.25	02.01.2024	31.12.2024
3.	Derenev Serghei	1994	-	0,25	02.01.2024	31.12.2024
4.	Prețivatii Ghenadie	1994	-	0,25	02.01.2024	31.12.2024

Conducătorul organizației: / Dinu OSTAVCIUC

Contabil șef / Mirza Margareta

Conducătorul de proiect / Pilat Sofia

Data: _____